

Opis Projektu Memoriału Wolnego Słowa (zwycięska praca konkursowa)

Kontekst

Symboliczna i wymowna lokalizacja Memoriału Wolnego Słowa w pobliżu dawnej siedziby cenzury oraz komitetu centralnego PZPR posłużyła autorom za punkt wyjścia do rozważań nad istotą wolności słowa, zmianami jakim uległo to pojęcie w społeczeństwie informacyjnym ale przede wszystkim formą jaką może przyjąć tak abstrakcyjna idea w kontekście miejskim. Sekwencja budynków mieszczących do niedawna instytucję związane z aparatem kontroli PRL-u ich układ urbanistyczny oraz wzajemne relacje stanowią zdaniem autorów niezwykle istotny wątek projektowanego Memoriału Wolnego Słowa, osnowę na której utkano narrację pomnika.

Idea

Zaproponowany układ i forma memoriału ma być w przeświadczeniu autorów wyraźnym i jednoznacznym gestem w przestrzeni ulicy Mysiej – symbolicznym znakiem spajającym poszczególne elementy nawarstwień historycznych. Za punkt wyjścia – inspirację, która ostatecznie zdefiniowała surową i monochromatyczną estetykę pomnika – potraktowano fizyczny zapis cenzurowanych tekstów. Wykreślenia w formie czarnych linii, których pełne są niewygodne dla establishmentu dokumenty na całym świecie w tym również w archiwach PRL-u stanowią wymowny symbol łamanego prawa do wolnej wypowiedzi i dostępu do informacji.

Bezpośrednim odniesieniem do zamazywanej treści – symbolicznego knebla jest Wstęga – element architektoniczny przy pomocy którego opowiadana jest historia sprzeciwu wobec cenzury w tym polskiej walki o wolność doby lat osiemdziesiątych.

Wstęga

Liniowy element o odcinającej się, czarnej barwie stanowi główny element założenia pomnikowego – jest zapisem narracji integrującej ważne dla historii ostatniego półwiecza budynki o symbolicznym charakterze. Rozpięta pomiędzy budynkiem dawnej Cenzury przy ulicy Mysiej 2, a komitetem centralnym PZPR czarna nić opowiada historię zmagania z władzą kneblującą usta własnym obywatelom. Idealnie prosty pas czerni przecinający w radykalny sposób powierzchnię placu, jednakowo zagarniając wszystkie jego części bez względu na pełnioną funkcję (chodnik, jezdnia, zjazd techniczny etc.) ma symbolizować w zamyśle autorów bezwzględny ruch cenzorskiej ręki. Wstędze została celowo nadana radykalna, niejako „pozaludzka” skala – pas długi na ponad sto metrów „spina” dwa krańce placu – ulicę Nowy Świat oraz ulicę Bracką. Element ma przede wszystkim oddziaływać w sferze emocji, jego funkcjonalność została celowo podporządkowana symbolicznej wymowie. Przechodnie, zaintrygowani obcym i niespodziewanym w krajobrazie miejskim elementem, podążą za śladem czerni by odkryć jej sens i komunikat jaki niesie.

Wstęga została wykończona betonem barwionym w masie na kolor czarny. Zastosowana technologia pozwala na uzyskanie maksymalnie jednolitej płaszczyzny pozbawionej fug i spoin. Wstęga znajduje się w płaszczyźnie placu, nie stanowiąc bariery dla przechodniów – o jej wyjątkowości stanowić ma odmienna od posadzki placu faktura i kolor.

Memorial

Finałem opowieści o systemie sprawującym kontrolę nad życiem obywateli i walce podjętej z nim przez tysiące zwykłych ludzi jest memoriał – miejsce w którym czarna wstęga „odkleja” się od posadzki placu i odsłania skrywane, wymazywane treści. To miejsce refleksji, ale pozbawione pomnikowego patosu – przechodnie nie znajdą tu imion poległych bohaterów czy wygrawerowanych złotą czcionką słów poety. Zaduma powinna mieć charakter indywidualny czemu ma sprzyjać skala pomnika – szeroka na 2 wysoka w najwyższym punkcie na 4,5 metra forma nie przytłacza. Poderwana do góry wstęga tworzy ogólnodostępną zadaszoną przestrzeń o nieco intymnym charakterze. Wewnętrzna część memoriału została wykończona panelami z polerowanej blachy nierdzewnej. W metalowej powłoce odbijają się sylwetki odbiorców – w odróżnieniu od czarnej, absorbującej światło powierzchni wstęgi, materiał z którego została wykonana wewnętrzna część memoriału powiela rzeczywiste fragmenty otoczenia.

Z przestrzeni powstałej na styku metalicznego wnętrza memoriału i posadzki placu sączy się przytłumiony dźwięk – to nagrane wypowiedzi świadków tamtych czasów, ludzi którzy niejednokrotnie padali ofiarą systemu, a którym teraz przywrócono głos.

Kierunek wyznaczony przez wstęgę, na osi którego zlokalizowany jest również memoriał ma swoją kontynuację aż do ulicy Brackiej. Narracja wykreowana dzięki symbolice poszczególnych elementów założenia pomnikowego ulega diametralnej zmianie na odcinku pomiędzy memoriałem, a ulicą Bracką – pionowy element pomnika stanowi cezurę tej opowieści. Przestrzeń zawarta pomiędzy tak skomponowanymi elementami wykończona jest płytami kamiennymi identycznymi z tymi które pokrywają pozostałą powierzchnię placu – zmianie ulega jednak ich moduł oraz faktura. Dzięki takiemu potraktowaniu kamieniarki możliwe jest podkreślenie wyjątkowości tej części placu, która stanowi bezpośrednią kontynuację założenia pomnikowego. Co ważne, efekt ten zostanie uzyskany skromnymi środkami, stanowiącymi niejako dopełnienie memoriału a nie konkurujący z nim element.

Innym sposobem rozwiązania tej części memoriału jest wypełnienie wyżej wymienionego pasa posadzki elementami multimedialnymi odpowiednio zabezpieczonymi. Wizualny przekaz w posadzce mógłby być zaprogramowany dla potrzeb edukacyjnych, informacyjnych i okolicznościowych memoriału, afirmujących Wolność Słowa. Wykorzystanie nowoczesnych środków komunikacji wizualnej wzmocni efekt wyjątkowości i niepowtarzalności tego miejsca przyciągając tym samym uwagę użytkowników przestrzeni skweru Wolnego Słowa.

Zmiany w czasie

Rozwiązania projektowe założenia pomnikowego umożliwiają jego funkcjonowanie przez okrągły rok zarówno w dzień jak i w nocy. Prócz oświetlenia placowego, obsługiwanego z prostych smukłych, latarni o nowoczesnej, neutralnej formie rozmieszczonych zgodnie z normą oświetlenia dla tego typu przestrzeni zaprojektowano również iluminację założenia pomnikowego. Na krańcach wstęgi, przy ulicy Nowy Świat i Brackiej zlokalizowano punktowe oprawy posadzkowe, prócz tego wstęgi nie oświetlono indywidualnym tylko jej dedykowanym źródłem światła. Kontrast matowej czerni Wstęgi oraz bieli memoriału ma być widoczna nawet po zmierzchu.

Zastosowanie elementów grzewczych, zatopionych w materiale tworzącym Wstęgę, daje możliwość wydobycia całości założenia pomnikowego również zimą – czerń wstęgi oraz memoriału uzyska wówczas naturalną oprawę kontrastującej bieli.

Rozwiązania techniczne

Przewiduje się dwie alternatywne technologie wykonania konstrukcji memoriału – stalową lub żelbetową. W technologii stalowej konstrukcja memoriału została zaprojektowana z walcowanych elementów stalowych HEB 200 wygiętych warsztatowo do zadanej krzywizny i montowanych na placu budowy. Ustrój nośny w postaci ww. belek wspornikowych stężono płatwiami z kształtowników IPE 160 mocowanych pomiędzy półkami HEB-ów. Pomnik będzie fundowany na indywidualnym fundamencie w postaci żelbetowego cokołu. Podstawowa konstrukcja nośna została obłożona na indywidualnej podkonstrukcji panelami z blachy nierdzewnej od spodu oraz wykończona powłoką z betonu barwionego w masie z wierzchu.

W technologii żelbetowej pionowa część memoriału zostanie wykonana wg. indywidualnego projektu szalunkowego na warsztacie jako monolityczny element barwiony w masie. Wierzchnia część memoriału zostanie odpowiednio wykończona tak aby tworzyła ze wstęgą integralną całość.

Podobnie jak miało to miejsce w przypadku technologii stalowej, pomnik będzie fundowany na indywidualnym fundamencie w postaci żelbetowego cokołu zaś jego spód zostanie obłożony panelami z blachy nierdzewnej mocowanej do podkonstrukcji stalowej.